

Vladimir Marković

Kapela blaženog Ivana Trogirskog Nikole Firentinca i sakralna arhitektura u Dalmaciji 300 godina poslije

Izvorni znanstveni rad – *Original scientific paper*

Predan 15. 9. 2007. – Prihvaćen 15. 10. 2007.

UDK 726.52(497.5 Trogir)“14/17“

72 Macanović, I.

726(497.5 Dalmacija)“17“

Sažetak

Nakon što je u ranorenesansnu kapelu Nikole Firentinca (prigradna Trogirskoj katedrali 1467.–1482.) preneseno tijelo bl. Ivan Trogirskog 1681. godine, kapela je dobila osobito važno značenje u »topografiji« religijskog života Dalmacije. Razmjeri obnovljenog štovanja bl. Ivana i značenje njegove Trogirske kapele naglašeni su u drugoj polovici 18. stoljeća – sudeći barem po tome što se arhitektonska shema Trogirske kapele ponavlja u građevnom obliku pojedinih župnih crkava u trogirskoj ali i u drugim dalmatinskim biskupijama. Renesansnom predlošku iz Trogira najbliže su apside župnih crkava u obližnjim Kaštelima, Kaštel Novome i Kaštel Štafiliću. Crkvu u Kaštel Štafiliću gradio je Ignacije Macanović (1727.–1807.), koji je ideju Trogirske kapele ponovio kada je u Blatu na otoku Korčuli 1795. godine Župnoj crkvi prigradio Kapelu sv. Vičence. U Hvarskoj biskupiji tema se Trogirske kapele prepoznaje

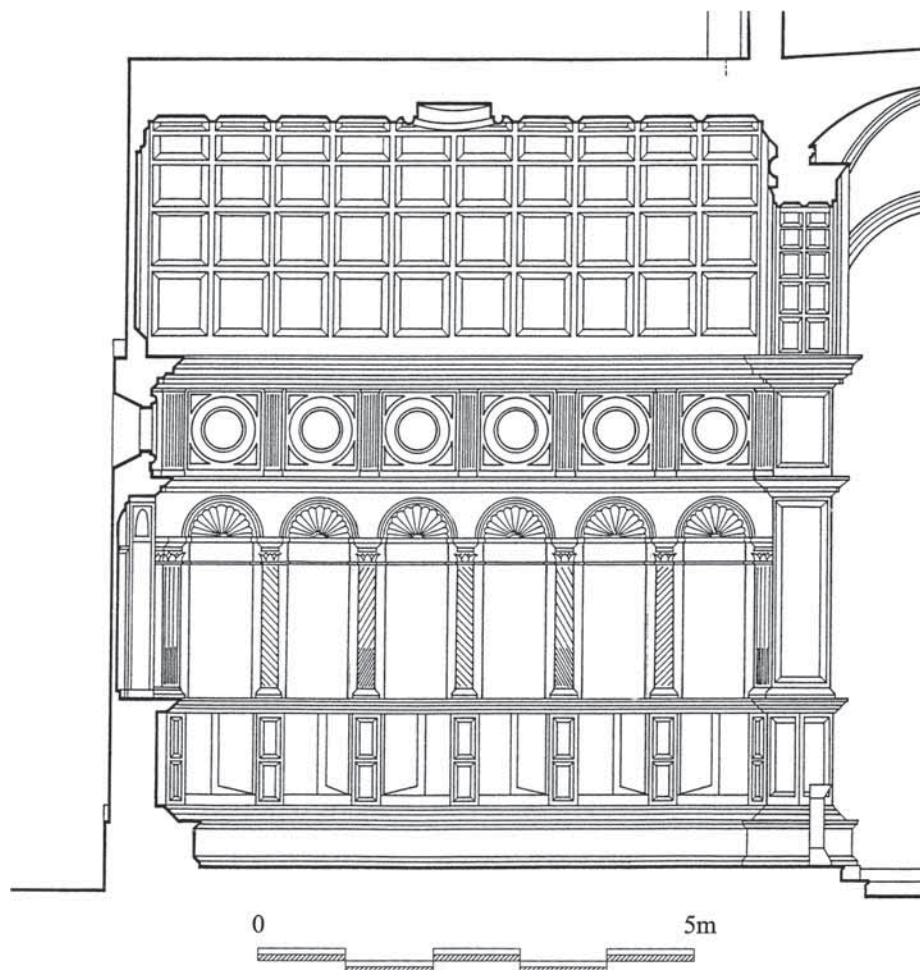
u obliku prostora i prozora apside u Župnoj crkvi u Pučišćima na otoku Braču. Na istom otoku apsidu jednakog oblika ima i Župna crkva u Milni, ali oblikovanjem zida odstupa od trogirskog predloška. Veza apside s Trogirskom kapelom ipak je neosporna jer na postamentima trijumfalnog luka kameni su reljefi koji prikazuju genija bakljonoša, jednako kao i u Trogirskoj kapeli. Svakako, Kapela bl. Ivana Trogirskog nije samo osobni Macanovićev izbor. Njezina prisutnost u kolektivnom imaginariju dalmatinske pobožnosti pokazuje se već ranije, gotovo anegdotalnom neposrednošću, kada na kruni cisterne uz Župnu crkvu u Komiži na Visu neznani klesar 1705. godine također ponavlja reljef genija bakljonoše koji izlazi kroz vrata zagrobnog svijeta. Klesar je prištedio trud klesanja cijele figure bakljonoše, te je ispred odškrinutih vrata prikazao samo njegovu ruku.

Ključne riječi: *arhitektura, Dalmacija, Kapela bl. Ivana Trogirskog, Trogir, 15. st., 18. st., Ignacije Macanović*

Kapela bl. Ivana Trogirskog, prigradna romaničkoj Katedrali u Trogiru, remek-djelo je dalmatinske rane renesanse. Njezinu arhitekturu projektirao, gradio te oblikovao njezinu dekorativno-plastičku i figurativnu opremu Nikola Firentinac od 1467. do 1482. godine u suradnji s Andrijom Alešijem. Kapela je bila mauzolej trogirskog biskupa Jakova Turlona (1452.–1483.) i u to vrijeme posvećena presvetom Sakramentu. Pravokutnog je tlocrta, nadsvođena bačvastim kasetiranim svodom, s reljefno oblikovanim zidnim površinama pomno odmjerenih vodoravnih i okomitih veličina. Iznad niskog kamenog postamenta – klupe koja seže dužinom sva tri zida, reljefi su približno kvadratnog formata, odvojeni uskim ukkladama i na svakom je prikazan genij – bakljonoša kako kroz vrata izlazi iz zagrobnog svijeta. Iznad vijenca koji zaključuje reljefe visoka je zona s nišama za kipove svetaca oblikovane u prirodnoj veličini. Niše, u vrhu sa školjkama, odijeljene su spiralno kaneliranim stupovima, na kojima stoje figure *putta*. Iznad niša vijencem je odvojena uska zona s kružnim rasvjetnim otvorima jednakog formata i podjele kao i ona s reljefima genija bakljonoša. Isto načelo zasićivanja arhitektonskog figuralnim dekorativnim motivima proveo je Nikola Firentinac i na bačvastom svodu, gdje je u svakoj kaseti glava krilatog kerubina, a na tjemenu poprsje Boga Oca.¹

Kipovi apostola, smješteni u niše, uglavnom su rad Nikole Firentinca, i potom Ivana Duknovića. Za četiri niše 1559. godine dopremljeni su iz Venecije kipovi Alessandra Vittorije, onodobno najboljeg venecijanskog kipara, pa je Kapela tako dovršena u svojoj plastičko–figuralnoj dekoraciji, premda su pojedine niše još ostale prazne.

Vittorijini kipovi uklonjeni su 1664. godine da bi na oba uzdužna zida Kapele po dvije niše bile pobijene i preoblikovane u prozore. Kada se potom 1681. godine u Kapelu prenosi tijelo sv. Ivana Trogirskog i mijenja njezin titular, Kapela dobiva novi udio u religijskom životu ne samo grada Trogira nego i u razmjerima cijele Dalmacije. Svečanosti prijenosa svečeva tijela nazočno je šest biskupa i predstavnici venecijanske upravne vlasti.² Izgradnju novog, svečeva oltara i grobnice pomažu ugledne obitelji donirajući mramor s vlastitih grobnica. Srebrne svjetiljke poklon su grada Zadra. Kapelu daruju 1688. godine pomorci s Levanta, a 1731. godine uz svečevu grobnicu–oltar postavljaju se veliki mramorni anđeli venecijanskoga kipara Giuseppea Torrettija. U toj kolektivnoj brizi i štovanju »našeg slavnog sveca«, kako je klicalo okupljeno mnoštvo prilikom prijenosa tijela bl. Ivana Trogirskog u Kapelu, očituju se načela protureformatorske religioznosti, koja se provodi ne samo beatifikacijom novih nego i obnavljanjem kulta ranijih svetaca, osobito onih lokalnog podrijet-

Nikola Firentinac, kapela bl. Ivana Trogirskog, Katedrala, Trogir (arh. snimak: I. Tenšek)
Niccolò Fiorentino, chapel of Blessed John of Trogir, cathedral of Trogir

la.³ Razmjeri obnovljenog štovanja »našeg sveca«, sv. Ivana, i značenje njegove trogirske kapele u »topografiji« vjerskog života Dalmacije naglašeni su u drugoj polovici 18. stoljeća – sudeći barem po tome što se arhitektonska shema trogirske kapele u to vrijeme višekратно ponavlja u građevnom obliku kapela i apsida pojedinih župnih crkava obalnih i otočnih mjesta. Kod njih je međutim izostalo naglašeno značenje plastike zida, njegova zapremina i gusta raščlanjenost dubokim nišama i visokim reljefom polustupova. Također nema ni gustog ritma kružnih prozora, a naravno ni onog obilja figuralike. Ali ponavlja se (za svetišta župnih crkvi možda i suviše) izduženi pravokutni bačvasto nadsvođeni prostor, osvijetljen visoko postavljenim, najčešće lučno završenim izduženim prozorima, poput onih u Firentinčevoj kapeli, koji su probijeni u 17. stoljeću nakon uklanjanja Vittorijinih skulptura. Karakteristično je da im svod, kao i u njihovom trogirskom predlošku, nije zasječen susvodnicama, što bi se moglo očekivati s obzirom na kasno vrijeme njihove izgradnje i visok postav prozora.

Renesansnom predlošku iz Trogira najbliže su apsida župnih crkava u obližnjim Kaštelima, u Kaštel Novome i Kaštel

Štafilicu. U obje crkve apsida je građena klesancima, vrlo pravilno oblikovanim i nežbukanim kao i u Firentinčevoj kapeli, brod im je zidan znatno nemarnije, grubim klesanim kamenom, a zidne su površine u unutrašnjosti ožbukane. Ta razlika u građi zida osobito je izražena u Kaštel Štafilicu, gdje je i vanjština apsida obložena pomno složenim redovima uglačanih klesanaca. Firentinčevo zoniranje zidova, određeno različitim, ali međusobno povezanim temama arhitektonske i figuralne plastike, sigurno je bilo poticaj višestrukoj podjeli u apsidama obje kaštelanske crkve: vijenac im seže ispod prozorskih otvora, trake povezuju kapitule njihovih doprozornika, a zidove u vrhu zaključuje grede. I po tri polukružno završena prozorska otvora u najširoj zoni obaju uzdužnih zidova, svojim oblikom i mjestom ponavljaju jednako postavljen slijed niša i prozorskih otvora u Trogirskoj kapeli.

U apsidi Župne crkve u Kaštel Novome, kao i kod Trogirске kapele, zoniranje zidnih ploha jednako se nastavlja i na okviru trijumfalnog luka jače oprostorenim i umnoženim profilacijama: na masivnom postamentu uzdignut je pilastar, istaknut poput stupca, iznad njega je još jedan, ali niži, i

taj gornji red pilastara nosi polukružni nadvoj trijumfalnog luka – kako je to i kod Firentinčeve kapele.

U Kaštel Novome apsida je prigradena crkvi iz 16. stoljeća, od koje su ostali sačuvani prvi traveji, nadsvođeni križnobrebrastim svodovima. Na srednji, znatno viši, nastavlja se novosagrađena apsida.⁴

Apsida crkve u Kaštel Štafiliću građena je istodobno s brodom crkve. Kamen temeljac položen je 1753. godine. Izgradnju je vodio sljedeća dva desetljeća trogirski graditelj Ignacije Macanović (1727.–1807.), dovršivši je 1775. godine. U izradi klesanih dijelova pomagao mu je Vicko Macanović, član iste graditeljske obitelji, koja je kroz pet generacija sudjelovala na mnogim graditeljskim zadacima širom Dalmacije.⁵ Iznad bočnog portala štafiličke crkve uzidana je 1765. godine ploča koja spominje njezinu izgradnju.⁶ Ali nacrt njezine apsida radio je 1770. Gašpar Krševan, graditelj koji je došao s austrijskog teritorija. Potom radove nastavlja 1772. Frano Cincidela. Naručioći nisu bili zadovoljni već započetom gradnjom, pa iste godine povjeravaju Ignaciju Macanoviću izradu modela za novu apsиду, a njegov sin Frano uklanja ranije izgrađene dijelove te gradi i presvođuje novo njezino zdanje po očevu projektu. Na svodu Ignacijevе apsida štukature je izradio Josip Monteventi, Macanovićev suradnik i na drugim graditeljskim zadacima.⁷

Apside obje kaštelanske crkve građene su približno istodobno. Da je apsida u Kaštel Novome također iz zrelog 18. stoljeća, pokazuje arhitektonska plastika: doprozornicima, pilastrima trijumfalnog luka, produbljenim višestruko profiliranim ukladama, oštro i gusto profiliranim kapitelima i vijencima, a zaglavni kamenovi natprozornika elastično su povijeni i rebrastih čeonih strana. Ne treba ni ovdje isključiti sudjelovanje Ignacija Macanovića. Uporišta za takvu pretpostavku ipak nisu pouzdana jer temeljne sličnosti obiju apsida proizlaze iz istog predloška, Firentinčeve kapele, a arhitektonska plastika nije toliko osobno određena da bi se iz rukopisa kojim je oblikovana mogle prepoznati pouzdane podudarnosti. Ali treba upozoriti na jednu drugu podudarnost, a to je da su okviri prozora na vanjštini apsida u Kaštel Novome jednako oblikovani kao i u unutrašnjosti bočnih brodova Župne crkve u Milni.⁸

Macanović je još jednom ponovio ideju Trogirske kapele, radeći za naručioce na otoku Korčuli. Kada su u Blatu 1795. godine odlučili da Župnoj crkvi prigrade kapelu kako bi u nju pohranili moći sv. Vičence, koje je korčulanski biskup Koserić iste godine donio iz Rima, projekt kapele Blačani su povjerali Ignaciju Macanoviću.⁹ »Podloga« njegova projekta ponovno je bila Kapela bl. Ivana Trogirskog Nikole Firentinca i njezino topografsko mjesto u sklopu Trogirske katedrale. Kapela sv. Vičence je, kao i Kapela bl. Ivana, postavljena u poprečnu osovinu trobrodne crkve, nasuprot njezinu bočnom ulazu.¹⁰ Također je pravokutnog tlocrta i bačvasto nadsvođena. Kao i u svetištu Župne crkve u Kaštel Štafiliću, i ovdje Macanović postavlja prozore visoko na bočnim zidovima, u zidnoj zoni obrubljenoj s donje strane vijencem a s gornje gređem koje odjeljuje zidove od svoda. U Kapeli sv. Vičence dva su para prozora, kao i u Kapeli bl. Ivana, ali na desnom zidu su slijepi jer se kapela prislanja uz susjednu,

ranije izgrađenu zgradu. Prozori su znatno širi, pravokutni i nisu polukružno završeni. Uglovi okvira naglašeni su im uškama, a gređe iznad i vijenac ispod njihovih otvora obratima su istaknuti, pa su tako oblikovane njihove klupčice i gotovo gigantizirane nadstrešnice. U tome se svome kasnom projektu Macanović znatnije udaljio od trogirskog predloška, te se oblikovanjem otvora i masivnom arhitektonskom plastikom pokazao suvremenikom stilskih promjena oko 1800.

Izgradnja i opremanje Kapele sv. Vičence trajali su i nakon pada Venecijanske Republike i Macanovićeve smrti, i nastavili su se sve do 1816. godine. Iz objavljene arhivske građe vidi se da su u njezinoj izgradnji sudjelovali brojni majstori, među kojima je i Pavao Brutapelle, član istaknute obitelji altarista i graditelja koji generacijama djeluju u Dalmaciji. On je 1799. godine primio isplate za izradu oltara, ali i za nacrt Kapele, za koji se ne zna je li bio potreban samo za daljnje radove na njezinoj gradnji ili je djelomično mijenjao i Macanovićev projekt.¹¹

Arhitektonska shema Kapele bl. Ivana Trogirskog sa svojim pravokutnim tlocrtom, bačvastim svodom i visoko postavljenim polukružno završenim prozorima u 18. stoljeću ponavljala se i u svetištima trobrodskih crkava Hvarske biskupije. Pri tome su provedena pojedina odstupanja, pa te slobode pokazuju kako se gube aluzije na predložak, te da su veze s njime daleke i možda zaboravljene. Takav odmak od trogirskog predloška i kod Župne crkve u Pučišćima na otoku Braču. Njezina apsida također je izdužena, pravokutna, bačvasto nadsvođena, kao i kod kaštelanskih primjera, i osvijetljena je s tri visoka, polukružno zaključena prozora (samo s lijevog zida, jer su na desnom izostali, zbog uz njega prislonjenog tornja), ali izostala je za kaštelanske primjere karakteristična arhitektonska plastika: prozorske niše su bez okvira, a zidove od svoda odjeljuje samo uski i plitki vijenac podignut znatno iznad prozorskih otvora, tako da nije ostvarena povezana raščlamba zidne površine. Od Firentinčeve kapele i njezinih već spomenutih kaštelanskih »replika«, pa i Kapele sv. Vičence u Blatu na Korčuli, razlikuje se i time što ima dva prozora i na začelju. Takav postav prozora čest je u apsidama kasnogotičkih i potom u renesansnih crkava, pa u slučaju crkve u Pučišćima pokazuje vezanost uz tradiciju koja se ne svodi samo na Firentinčev predložak.

Prema arhivskim podacima apsidu Župne crkve u Pučišćima izgradio je Ignacije Macanović nakon što je 1793. godine hvarski biskup Ivan Domenico Stratik u pismu župniku savjetovao »da treba apsidu toliko proširiti, da se unaprijed uskladi sa budućim proširenjem crkve ... Vjerojatno baš zbog toga dovezli su Pučišćani iste godine Ignacija čamcem iz Trogira, da započne gradnjom«. ¹² Ti podaci međutim ne pokazuju da je Macanović bio i projektant apsida, jer kada dolazi u Pučišća, već se kleše okvir trijumfalnog luka i dijelovi oltara, a to pokazuje da su nacrti za gradnju apsida već bili dovršeni.¹³ I nakon njegove smrti 1807. godine dovršavali su crkvu prema ranijem nacrtu Pavao Brutapelle i majstori Matij Kosta, Bernardo Visago i Bartul Scanzi. Ali novi oltar u apsidi već je bio postavljen 1801. godine, dakle apsida je bila dovršena još za Macanovićeva života.¹⁴

Nikola Firentinac, kapela bl. Ivana Trogirskog, Katedrala, Trogir (foto: J. Kliska)
Niccolò Fiorentino, chapel of Blessed John of Trogir, cathedral of Trogir

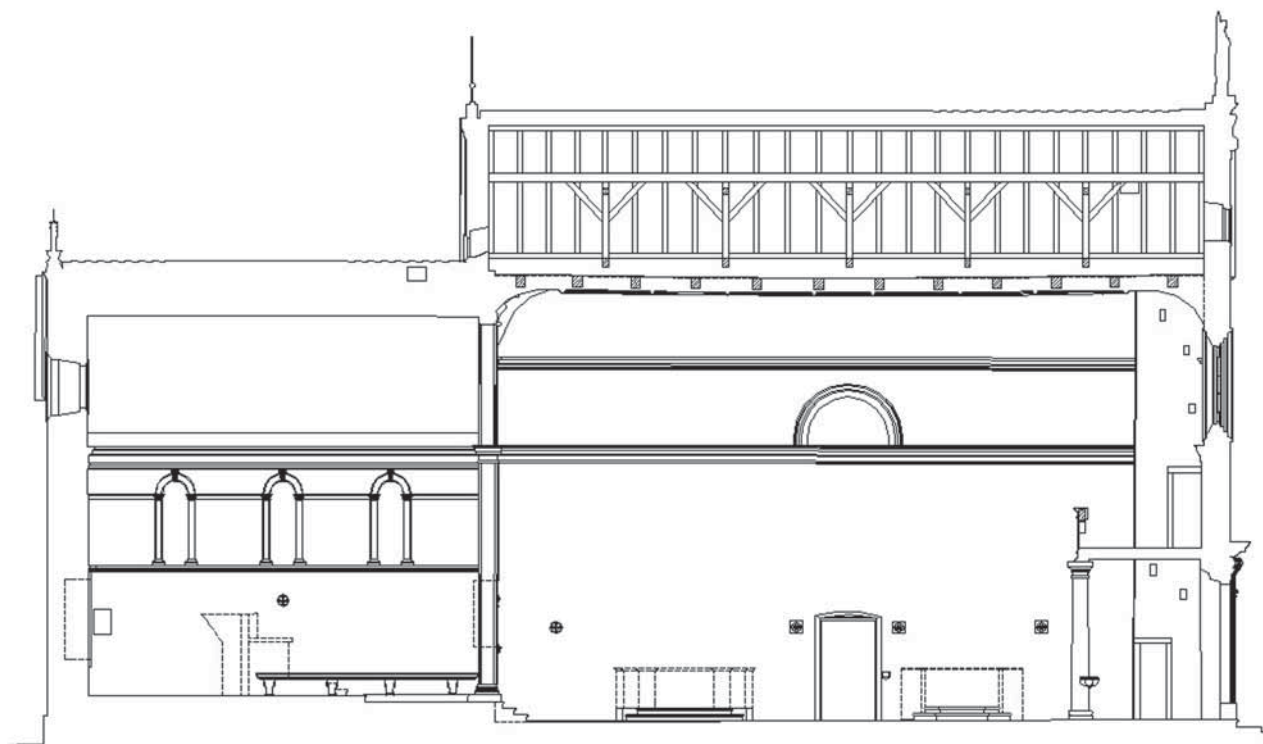

Kaštel Novi, Župna crkva, apsida (Izvor: M. Duvnjak, Župna crkva Sv. Petra apostola u Kaštel Novome, Kaštela, 2007., foto: T. Bartulović)

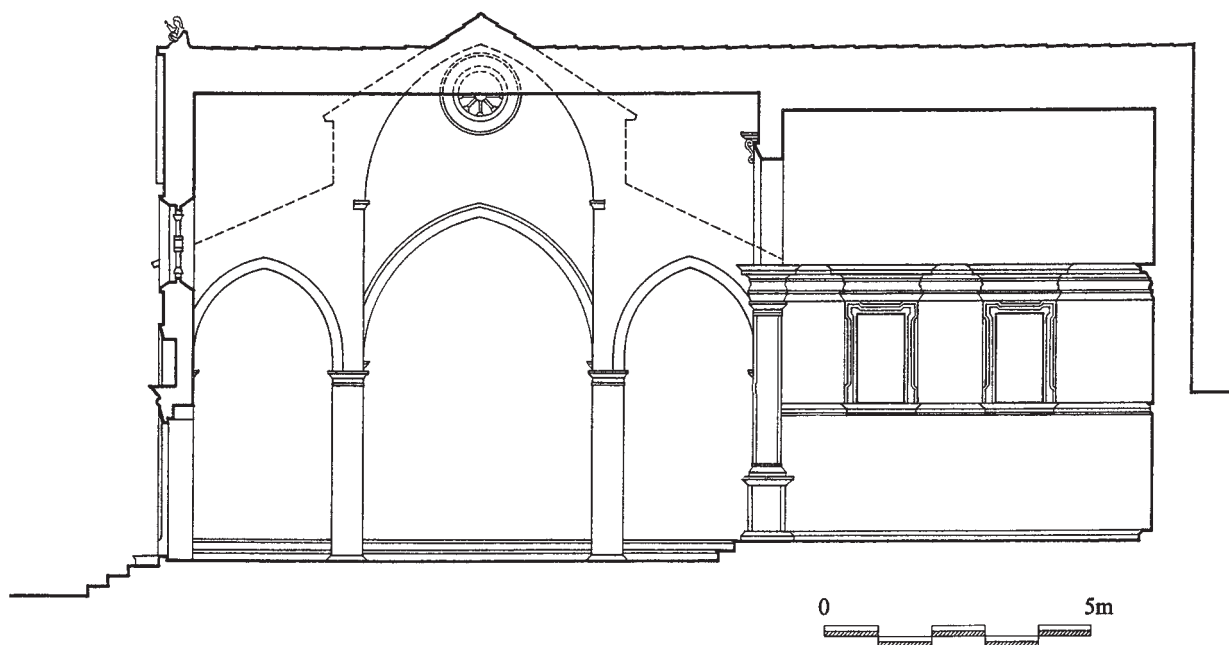
Kaštel Novi, apse in the parish church

Grupi se pravokutno izduženih apsida s visoko postavljenim prozorima na bočnim zidovima priključuje još jedna crkva Hvarske biskupije, Gospa od Spilice, župna crkva u Visu. Nema prozore u začelnom zidu, ali se udaljava od Firentinčeve kapele stropnim zaključkom umjesto bačvastog svoda. Apsidu je gradio 1740. godine trogirski protomajstor Nikola Passeti, međutim, visinu joj povećava 1776. godine također Trogiranin Frano Cincidela, kada sklapa ugovor za izgradnju traveja bočnih brodova crkve.¹⁵ Traveji su međusobno odvojeni polukružno povijenim pojasnicama, pa bi trebalo očekivati da imaju svodove, međutim, kao i apsida, oni su stropno zaključeni. Graditelj koji je traveje bočnih brodova zaključio stropno umjesto svodovima, jednako je postupio i u apsidi. Tako se udaljio ne samo od Trogirске kapele, nego je napustio i standarde po kojima se apsida redovno nadstvođivala, ako je tako zaključen i prostor broda. A glavni brod Gospe od Spilice ima visok i šiljat bačvati svod pojačan susvodnicama

Pravokutnu, bačvasto nadstvođenu apsidu, s dva para visoko postavljenih i izduženih polukružno završenih prozora, ima i Župna crkva u Milni na otoku Braču. Podjela zida i ovdje odstupa od trogirskog predloška. Izostavljeni su vijenci koji povezuju prozorske okvire, umjesto pilastara polustupovi rube otvor trijumfalnog luka, na bačvasto nadstvođeni zid apsida nastavlja se zaključak gotovo polukružne osnove, u vrhu zaključen u štuku oblikovanom gigantskom školjkom. Udio štukatera u oblikovanju zidnih površina vrlo je naglašen, zidna plastika odstupa od jednostavnog poretka određenog graditeljskim oblicima, pa zidani, klesani i štukom oblikovani segmenti nisu uvijek usaglašeni. Ali veza apsida s Firentinčevom kapelom ipak je neosporna. Jer na postamentima trijumfalnog luka kameni su reljefi koji prikazuju genija lučonošu ispred odškrinutih vrata, jednako kao i u Trogirskoj kapeli. Je li crkvu u Milni gradio Ignacije Macanović? Spomenimo ovdje samo sljedeće. Neposredno prije, ili već u vrijeme izgradnje crkve u Milni, Macanović je zaokupljen

Ignacije Macanović, Župna crkva, Kaštel Štafilić, uzdužni presjek (arh. snimak: Miljenko Žepčić)
Ignacije Macanović, parish church at Kaštel Štafilić, longitudinal cross-section

Blato, Župna crkva, poprečni presjek crkve s uzdužnim presjekom kapele sv. Vičence (arh. snimak: I. Tenšek, D. Stepinac)
Blato, parish church, transversal cross-section of the church with the longitudinal cross-section of the chapel of St Vincenza

Pučišća, Župna crkva, apsida
Pučišća, apse in the parish church

Vis, Župna crkva Gospe od Spilice, apsida
Vis, parish church of Our Lady of Spilice, apse

Milna, Župna crkva, reljef genija bakljonoše na postamentu trijumfalnog luka (foto: M. Pelc)

Milna, parish church, base of the triumphal arch with a relief depicting the torch-bearing genius

Nikola Firentinac, kapela bl. Ivana Trogirskog, reljef genija bakljonoše na postamentu trijumfalnog luka (foto: J. Kliska)

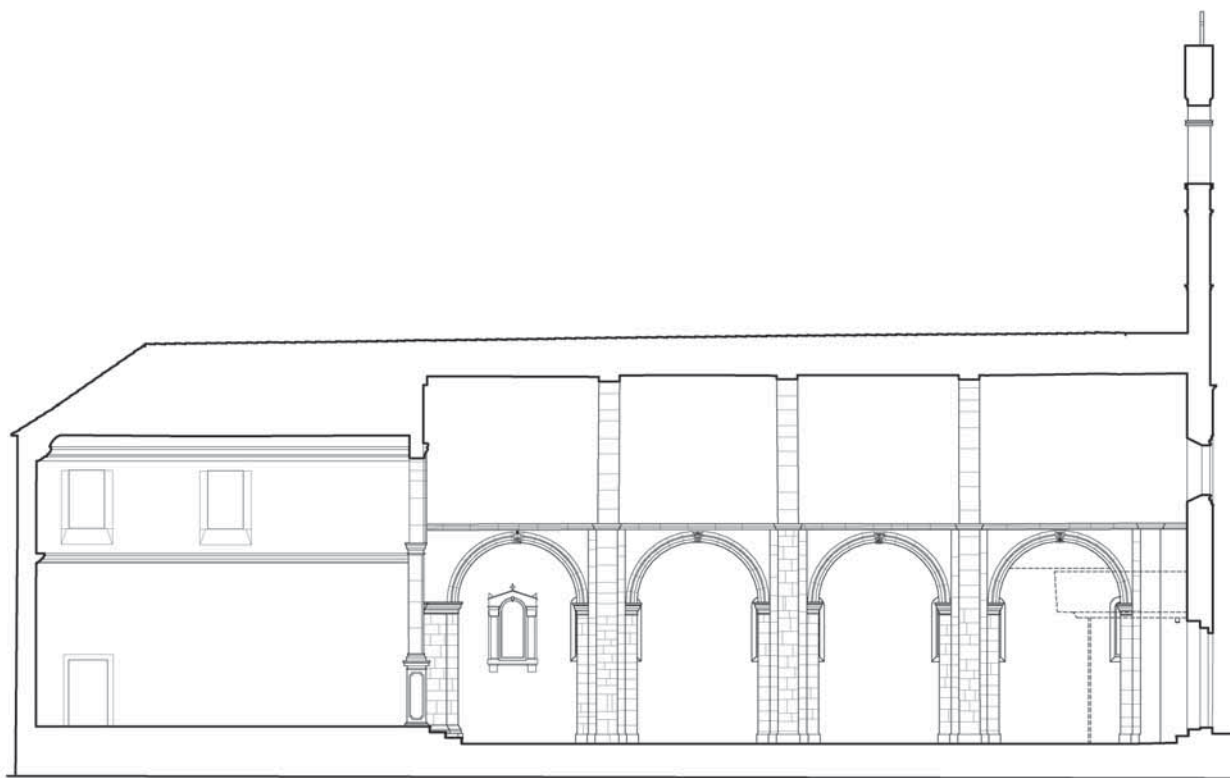
Niccolò Fiorentino, chapel of Blessed John of Trogir, relief depicting the torch-bearing genius at the base of the triumphal arch

Firentinčevom skulpturom budući je 1778. zamijenio svojom kopijom dotrajali reljef Boga Oca na svodu njegove kapele. Međutim, prema predaji crkva je gradila obitelj Alviani, podrijetlom navodno iz Brindisija, pa nastanjena u Trogiru i potom na Braču.¹⁶ Stoga pitanje je li Macanović ili su Alviani autori Župne crkve u Milni ostaje za sada otvoreno. Svakako, Firentinčeva kapela bl. Ivana Trogirskog nije samo osobni Macanovićev izbor. Njezina prisutnost u kolektivnom imaginariju dalmatinske pobožnosti pokazuje se već ranije, gotovo anegdotalnom neposrednošću, kada na kruni cisterne uz »Gusaricu«, Župnu crkvu u Komiži na Visu, neznani klesar 1705. godine također ponavlja reljef genija bakljonoše koji izlazi kroz vrata zagrobnog svijeta.¹⁷ Klesar je prištedio trud klesanja cijele figure lučonoše, te je ispred odškrinutih vrata prikazao samo njegovu ruku s bakljom.

Komiža, reljef na kruni cisterne uz Župnu crkvu »Gusaricu« (Arhiv Konzervatorskog odjela u Splitu)

Komiža, relief on the crown of the cistern next to the parish church »Gusarica«

Vis, Župna crkva Gospe od Spilice, uzdužni presjek (Arhiv Konzervatorskog odjela u Splitu)
 Vis, parish church of Our Lady of Spilice, longitudinal cross-section

Bilješke

- 1
 Za ikonografski program Kapele vidi: RADOVAN IVANČEVIĆ, Ikonološka analiza ranorenesansne kapele sv. Ivana Ursinija u Trogiru, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 26 (1986.–1987.), Split, 287–344; IGOR FISKOVIĆ, »Nebeski Jeruzalem« u kapeli blaženog Ivana Trogirskog, u: *Prijatelj zbornik*, I, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 32 (1992.), Split, 481–530.
- 2
 Trogirski povjesničar P. ANDREIS, sudionik svečanosti prijenosa svečeva tijela u Kapelu, opširno je opisao okolnosti i tijek svečanosti. Andreisov rukopis objavljen je pod naslovom *Povijest grada Trogira*, I, II, Split, 1978.
- 3
 JOŠKO BELAMARIĆ, Ivančevićev prijedlog za kapelu Ursini, u: *Mogućnosti*, 12 (1989.), Split, 1319–1329; IVO BABIĆ, Dometak razgovoru o kapeli svetog Ivana Trogirskog, u: *Mogućnosti*, 11/12 (1993.), Split, 154–167.
- 4
 U župnoj dvorani čuva se luneta uklonjenog portala crkve s natpisom: OVO NADODANIE TEMPLA BI NA I PRIOBRATIE OD BLASENENOG POIESTAVGLENIO V VRIME POSTOVANOG ZUPANA SIMUN VVRCHICA I SUDAC GNEGOVIH VICVLINA DECHOVICHIA I LOVINA CHATALINICHA MDLXVI. U natpisu navedena 1566. godina mogla bi se odnositi i na izgradnju djelomično sačuvanih brodova crkve.
- 5
 CVITO FISKOVIĆ, Ignacije Macanović i njegov krug, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 9 (1955.), Split, 243–268. Među mnogim drugim podacima o izgradnji crkve C. Fisković spominje da je Vicko Macanović 1757. godine klesao zidne vijence, sljedeće godine prihvatio je narudžbu da priredi kamen za ružu pročelja, koju je potom isklesao Ignacije. Vicko je primio isplate za kamene okvir trijumfalnog luka i oba polukružna prozora u brodovima crkve.
- 6
 D . O . M HOC TEMPLUM DEI PARAE . V . IM CEPTAE . ET D . CHRISTI PRAECVSSORI SUB CUJUS NOMINE SODALITAS EX HAC PAROECIA CONGREGATA AERE PPRIO . ADIVNCTAQUE OPERA SVBSTRUCXIT A : DNI : MDCCLXV
- 7
 CVITO FISKOVIĆ (bilj. 5), 245–248.
- U ovom tekstu izneseni podaci o Macanovićevoj izgradnji Župne crkve u Milni tema su drugog, još neobjavljenog rada.
- 8
 Već C. Fisković smatra da se »može pomišljati na vezu Macanovićevog trogirskog kruga sa izgradnjom milnarske crkve, koja se obično datira u 1787. godinu«. – CVITO FISKOVIĆ (bilj. 5), 183. Za sada, uz ovaj vrlo vjerojatan prijedlog ne treba isključiti ni mogućnost da je i svetište crkve u Kaštelu Novome i crkvu u Milni projektirao neki drugi graditelj, na primjer iz trogirske graditeljske obitelji Alviani, i taj će prijedlog ovdje još jednom biti spomenut.

- 9
VINICIJE B. LUPIS, Nove spoznaje o sakralnoj baštini Blata, u: *Blato do kraja 18. stoljeća*, svezak 3. Zbornik radova znanstvenog skupa održanog u Blatu u kolovozu 2005. godine pod pokroviteljstvom HAZU – Zagreb u organizaciji općine Blato, Blato, 2005, 132–133.
- 10
CVITO FISKOVIĆ, Župna crkva u Blatu na Korčuli, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 16 (1992.), 81–82, 87–88. Autor upozorava na istovjetnost postava, pa i oblikovanja Kapela sv. Vičence i bl. Ivana Trogirskog. Također navodi ovdje iznesene podatke o izgradnji Kapele sv. Vičence.
- 11
CVITO FISKOVIĆ (bilj. 10), 87.
- 12
CVITO FISKOVIĆ (bilj. 5), 262.
- 13
Isto, 263.
- 14
Ibid., 263.
- 15
CVITO FISKOVIĆ u radu: Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 17 (1968.), Split, 101–102 navodi arhivske podatke o tome da je trogirski protomajstor Frano Cicindela sklopio 1776. ugovor s crkvenim predstavnicima da nastavi prigradnju kapela, odnosno traveja u bočnim brodovima. Njihova se izgradnja nastavlja i poslije 1780., kada Cicindela ponovo dolazi u Vis. Traveji su stropno zaključeni, osim dva kupolasto nadstvođena u lijevom brodu. Ista odluka o stropnom umjesto svodnom zaključku mora da je obuhvatila i apsidu.
- 16
KRUNO PRIJATELJ, Barok u Dalmaciji, u: A. Horvat, R. Matejčić, K. Prijatelj, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb, 1982., 701.
- 17
Na temu reljefa upozorava CVITO FISKOVIĆ (bilj. 15), 119.

Summary

Vladimir Marković

Chapel of Blessed John of Trogir, work of Niccolò Fiorentino, and Dalmatian Religious Architecture 300 Years Later

In 1681, when the remnants of Blessed John of Trogir were transferred into the early-renaissance chapel designed by Niccolò Fiorentino (attached to the cathedral of Trogir in 1467.–a1482), the chapel acquired special significance in the »topography« of Dalmatian religious life. The proportions of the renewed cult of Blessed John and the importance of his Trogir chapel in the religious »topography« were emphasized as early as the second half of the 18th century – at least judging from the fact that the architectural plan of the Trogir chapel was replicated in the form of certain parish churches, not only in the diocese of Trogir, but also elsewhere. The apses that come closest to the renaissance model of Trogir are those in the nearby Kašteli: Kaštel Novi and Kaštel Štafilić. In both churches, the apse was built of carved stone, shaped very evenly, just as in the chapel of Niccolò Fiorentino, whereas the nave was built less carefully, out of roughly carved stone, with its inner walls plastered. The difference in the wall structure is especially striking at Kaštel Štafilić, where the exterior of the apse is covered by polished carved stone. The zoning of walls by means of architectural and figural sculpture, performed by Niccolò Fiorentino, resulted in the partition of walls in both Kaštel churches. In the apse of the church at Kaštel Novi, the zoning of walls is continued on the frame of the triumphal arch, same as in the chapel of Trogir.

The church at Kaštel Štafilić was built by Ignacije Macanović (1727–1807) in the period from 1753 until 1775. Its architectural sculpture shows that the apse at Kaštel Novi also dates from the late 18th century

Macanović replicated once more the idea of the Trogir chapel, namely in 1795, when he added a chapel of St Vincenza to the parish church of Blato on the island of Korčula. Same as in

Trogir, the chapel is set into the transversal axis of the three-nave church, opposite the side entrance. It is also rectangular, with a barrel vaulting, while its windows are placed high, same as in the parish church at Kaštel Štafilić, in the zone of the wall, which is limited from below by a cornice and from above by beams separating the walls from the vaulting.

In the diocese of Hvar, the theme of the Trogir chapel is recognizable in the apse of the parish church at Pučišća on the island of Brač, but only in the form of space and the windows, without the wall sculpture. The apse was also designed by I. Macanović, but apparently according to his own project. An equally shaped apse can be found on the same island in the parish church of Milna, although its wall design differs from that of its Trogir model. The link of the apse with the chapel of Trogir is nevertheless incontestable, given the stone reliefs on the bases of the triumphal arch, which show a torch-bearing genius, same as those in Trogir. Certainly, the chapel of Blessed John of Trogir was not a purely personal choice of Macanović. Its presence in the collective imagery of Dalmatian spirituality can be observed even earlier, with an almost anecdotal imminence, namely on the crown of the cistern from 1705, situated next to the parish church of Komiža on the island of Vis, where an anonymous stone carver replicated the relief of the torch-bearing genius exiting through the gate of the afterlife. The artisan decided to spare himself the effort of carving the entire figure of the torchbearer and therefore showed only his arm protruding through the slightly opened door.

Keywords: religious architecture, 15th century, 18th century, Dalmatia, Niccolò Fiorentino